

על ראיות מוקלטות - בדיקות אותנטיות והגשת חוות דעת

על ראיות מוקלטות ככלל, על בדיקות אותנטיות בפרט, על שאלת הצורך בהגשת חוות דעת ומי הצד שעליו להגיש חוות דעת שכזו?

מאת: דורון בלדינגר, מהנדס ומשפטן - B.Tech, LL.B

מומחה לראיות מוקלטות ומשפט פילי

לאתר המומחה: www.AVIDENCE.CO.IL

מטרת המאמר להסביר את חשיבות הגשת חוות הדעת, דרך הגשתה ומדוע בעניין של ראיות מוקלטות דווקא, לא נכון שתוגש חוות דעת מטעם בעל ההקלטה, אלא אם כן רק כחוות דעת נגדית.

לעיתים, במהלך ניהול הליך משפטי נדרשים בעלי דין להגיש חוות דעת מומחה לצורך הוכחת עניין שבמומחיות העומד במחלוקת בניהם. חוות הדעת נדרשת, כאשר אין לבית המשפט את הידע המקצועי הספציפי הנחוץ לצורך ההכרעה ולכן על הצדדים מוטלת האחריות להוכיח את טענותיהם ע"י מומחה מטעמם, מומחה שהוא מקצועי לתחום הסוגיה שבמחלוקת.

חוות הדעת שעורך המומחה מוגשת לבית המשפט כראיה והיא משמשת בבחינת עדות בהליך המשפטי. למעשה, חוות הדעת כמעין תצהיר עדות ראשית או עדות שנמסרה במסגרת החקירה הראשית של העדים. על חוות דעת להיות ערוכה בהתאם לכללים שנקבעו בפקודת הראיות והמומחה יפרט בה את פרטי השכלתו, ניסיונו המקצועי וכן יצהיר כי אין לו כל ענין בנושא חוות הדעת, שכן מומחה אינו יכול להיות בעל ענין בנושא לגביו התבקש לחוות את דעתו. קיומו של קשר שכזה פוגע באובייקטיביות הנדרשת מחוות הדעת ועלולה להביא לפסילתה. לאחר שסיים המומחה לערוך את חוות דעתו ולאחר שזו הוגשה לביהמ"ש ולידי הצדדים להליך, לבא כוחו של הצד שכנגד עומדת הזכות לחקור את המומחה אודות האמור בחוות דעתו. זאת במטרה לטעת את הספק בלב בית המשפט במסקנותיו, במקצועיותו או אף באמינותו של המומחה. באם יידרש לכך, חייב המומחה להתייצב בבית המשפט לשם חקירתו, שאם לא כן דין חוות דעתו להידחות ולהימחק.

פעמים רבות, לאחר שבעל דין, הגיש חוות דעת מומחה בעניין מסוים, בוחר הצד שכנגד להגיש חוות דעת נגדית מטעמו, אשר בדרך כלל, סותרת במידה כזו או אחרת, את חוות הדעת הראשונה שהוגשה. במצב עניינים שכזה, יתייצבו, בדרך כלל, שני המומחים ויעידו על חוות דעתם בחקירות נגדיות וביהמ"ש יוכל להתרשם מעדויותיהם לעניין מקצועיותם ואמינותם ומכאן להכריע בנקודת המחלוקת לאור התרשמותו מי מבין שתי חוות הדעת המנוגדות עדיפה ומקובלת עליו. (כמובן שאם מדובר בהליך אזרחי, אזי מאזן ההסתברויות הוא שקובע ודי בכך שההתרשמות מחוות דעת אחת עולה במקצת על האחרת. אם מדובר בהליך פלילי, אזי דרושה הוכחת האשמה מעל לכל ספק סביר או לחלופין, אם מדובר בחוות דעת מטעם צוות ההגנה בפלילים, עליה לעורר ולהוכיח את אותו ספק הסביר). כאמור, ברב המקרים יחליט ביהמ"ש, לפי שיקול דעתו, איזו מחוות הדעת שהגישו הצדדים הוא מעדיף אם בכלל ועד כמה הוא מאמץ אחת מהן לעניין המשקל הראייתי שלה. עם זאת, ישנם גם מקרים שבהם ביהמ"ש לא מצליח להכריע עפ"י העדפתו את אחת מחוות הדעת שהוגשו לפתחו ואז הוא בוחר למנות מומחה נוסף מטעמו.

כאשר ביהמ"ש מוצא עצמו נעדר יכולת להתרשם, להכריח ולבחור מבין שתי חוות דעת מנוגדות, נוהג ביהמ"ש למנות מומחה שלישי מטעמו, אשר עורך בעבורו את ההשוואה בין שתי חוות הדעת המנוגדות ומגיש חוות דעת מכריעה בניהן לגבי הנושא שבמחלוקת, כל זאת על מנת לסייע לבית המשפט להכריע בין שתי חוות הדעת המנוגדות שבפניו, העוסקות בעניינים שבמומחיות.

לרוב, בית המשפט בוחר לאמץ את חוות דעת המומחה מטעמו, שכן הינו מניח כי חוות דעתו היא זו שמשקפת בצורה האובייקטיבית ביותר את נשוא המחלוקת. במקרה שכזה, לצדדים שמורה הזכות להציג למומחה מטעם ביהמ"ש שאלות בכתב לגבי חוות דעתו וכן לזמנו להיחקר על חוות דעתו. עד כאן ההתייחסות הכללית לעניין הצורך שבהגשת חוות דעת מומחה והדרך להגשתה.

בתחומים רבים של המשפט, הן האזרחי והן הפלילי, חוות דעת מומחה מוגשת בד"כ מטעם בעל הדין שמבקש להביא ראיה מסוימת והוא מגיש את חוות הדעת ביחד עם הגשת אותה ראיה. כך למשל, בעל דין המבקש להביא ראיה להוכחת טענתו לליקויי בניה שגרם לו הצד שכנגד, יביא הוכחות להימצאותם של ליקויים אלה בצירוף חוות דעת של מומחה מתחום ליקויי הבניה, אשר מגדיר, מסביר ומפרש את הליקויים וחומרם. או לדוגמא, בעל דין אחר, שנגרם לו נזק בריאותי או נכות מסוימת כתוצאה מפגיעה של הצד שכנגד, יביא בד"כ חוות דעת של מומחה רפואי, שיסביר את אותו נזק רפואי או נכות ואת ההשלכות הבריאותיות שיש להם על הנפגע. **העניין של הגשת חוות דעת מומחה בתחום ההקלטות הוא שונה מעט** ויש לתת עליו את הדעת, כפי שיובהר להלן:

ישנם מקרים רבים בהם הצדדים להליך המשפטי מגישים הקלטות לביהמ"ש במטרה להוכיח את טענותיהם. לעיתים מדובר **בהקלטות סאונד** (שמע) של שיחות טלפון או פגישות שונות, לעיתים מדובר **בהקלטות וידאו** שהוקלטו באמצעים שונים, אם בהסרטה יזומה או אף צילומים של מערכת מצלמות אבטחה ולעיתים מדובר **בתמונות וצילומים**. הקלטות אלו יכולות להיות הקלטות פרטיות של בעלי הדין עצמם או אף הקלטות חקירה המבוצעות ע"י משטרת ישראל בחדרי החקירות, כאשר היא מתעדת את מהלך התשאול והחקירה של חשודים. המטרה בהצגת הקלטות בהליך משפטי, היא בד"כ בכדי לבסס את טענות הצדדים על ידי הבאת ראיות מוצקות כביכול המוכיחות לטענתם את העובדות המבססות את טענותיהם.

בעניין זה ראוי לצטט מדבריו של **י. קדמי**, בספרו **"על הראיות"** פרק "צילום" ותת פרק "קבילות"¹. **"אין מחלוקת על כך, שצילום מהווה ראיה עצמאית העומדת בפני עצמה והדוברת בעד עצמה ואין היא תלויה בזכרונו החזותי של עד ראיה ..."** **"... כל עוד מדובר בצילום אותנטי - ידו של הצילום על העליונה"**. וכמו לעניין הצילום, כך כמובן גם לעניין הקלטות השמע.

אלא, שלעיתים מדובר דווקא בהקלטות שנערכו או "בושלו", היינו בוצעה בהן התערבות טכנית ותוכן שונה, אם ע"י הוספה ו/או השמטה של חלקים מההקלטה.

דווקא כיום כשאנו מצויים בעולם טכנולוגי וכאשר תוכנות עריכה שונות ומגוונות נמצאות באופן "חופשי" להורדה באינטרנט, לא תמיד דרוש ידע טכני נרחב וע"י פעולות פשוטות יחסית גורמים שונים בוחרים "לבשל" את ההקלטות אותן הם מגישים לביהמ"ש ובכך מבקשים לבסס את טיעוניהם על ראיות מזויפות שאינן אמת.

במקרים כאלה, **כשעולה חשד בדבר "בישול" הקלטות**, תידרש בדיקה מדוקדקת וחוות דעת המבררת את המחלוקת בעניין שאלת מקוריותן של ההקלטות והאם אכן עברו עריכה או "בישול".

השאלה היא, מי צריך להקדים ולהגיש חוות דעת? בעל ההקלטה, או בעל הדין שכנגדו היא מוגשת?

את התשובה לכך ניתן ללמוד מהחוק עצמו ומהפסיקה:

דברים שאומר אדם בהליך אזרחי או פלילי אשר הוקלטו בגלוי או בסתר (בכפוף לסעיף 13 בחוק האזנת סתר) - כוחם הראייתי של דברים אלה שהוקלטו כדין אמרה או הודיה שנמסרה לפני האדם, אשר האזין לה ואשר הקליט אותה. **כלומר העיקרון המנחה הוא שההקלטה קבילה כראייה.**

¹**קבילות** (ב) "בשעתו, לא ניתן היה להציג צילום כראיה, אלא אם כן "אושר" תוכנו בעדותו של עד ראיה, אשר העיד על כך כי ראה במו עיניו את הדברים המצולמים בצילום (בתמונה דוממת או בסרט נע). הצילום הווה בשעתו חלק מעדותו של עד ראיה ושימש, מטבע הדברים, אך "תמיכה" לדבריו. (ג) ברם, כיום שוב אין מחלוקת על כך, שצילום מהווה ראיה עצמאית העומדת בפני עצמה והדוברת בעד עצמה ואין היא תלויה בזכרונו החזותי של עד ראיה. כפי שהוכח במרוצת הזמן: כושר הקליטה והזיכרון החזותי של עד "נופלים" מכושר הקליטה ויכולת ההנצחה החזותית של צילום. וכל עוד מדובר בצילום אותנטי - ידו של הצילום על העליונה.

כדי שהקלטת תהיה קבילה כראייה, עליה לעמוד ב - 3 מבחנים :

1. המבחן הטכני - מהימנות ואמינות סרט ההקלטה. כלומר, שהוא משקף בצורה נאמנה את הנאמר.
2. המבחן המהותי - בודק האם הדברים נופלים במסגרת הכלל הפוסל עדות שמיעה - האם העד שהוקלט הוא עד שמיעה או שלא הובא בפני ביהמ"ש .
3. המבחן הפורמלי - בוחן האם הקלטת עומדת בכפוף לאיסורים שבסעיפים 9 ו-13 לחוק האזנת סתר .

המבחן הטכני: נועד להתגבר על החשש, כי נעשתה התערבות באותה הקלטה. תנאי זה מחייב את הוכחת אמינותו של קובץ או סליל ההקלטה. שההקלטה אכן משקפת נאמנה את אשר נאמר בעת ביצוע ההקלטה. ראה בעניין זה : **ע"פ 869/81 מוחמד שניר נ' מ"י** , אשר מתבסס על **ע"פ 28/59 פלוני נ' היועמ"ש**, בו נקבעו דרכי ההוכחה לאמינות סליל הקלטה. (סליל במשמעותו גם כקובץ הקלטה כמובן).

חמשת הכללים הנוגעים להוכחת אמינות ההקלטה מהבחינה הטכנית הם :

1. מכשיר ההקלטה היה תקין ופעל כהלכה.
2. המקליט היה מיומן.
3. ההקלטה לגופה אמינה.
4. אין מקום לחשש משינוי או עיוות.
5. ניתן לזהות את קולות הדוברים שמופיעים בהקלטה.

ראה לעניין זה גם ספרו של **י.קדמי, "על הראיות"** (חלק שלישי 2009) בעניין מבחן הקבילות הטכנית של הקלטות², כמופיע בפרק "ציתות והקלטה – ההיבט הראייתי", הדן בהרחבה ומגדיר, בין השאר, את חשיבות תקינות פעולתו של מכשיר ההקלטה. תקינות במובנה הרחב גם לעניין כיוול, כאשר זה מתחייב מעצם המחלוקת העומדת לדיון.

לעניין המבחן המהותי: ביהמ"ש צריך להשתכנע שההקלטה עומדת בכללי הקבילות:

1. האם ההקלטה היא עדות שמיעה? שהרי אז היא פסולה מלשמש כראייה.
2. האם הקלטה של נאשם בהליך הפלילי עומדת בתנאי סעי' 12 לפק' הראיות, היינו האם אמרת הנאשם מחוץ לביהמ"ש ניתנה כשהיא חופשית ומרצון?
3. לגבי עד בהליך הפלילי, סעי' 10א'. האם יש בהקלטה המייצגת את אמרתו של נאשם או דברים של עד הקבילים לפי ס' 10א' לפקודת הראיות³.

² **מבחן הקבילות הטכנית** בא להבטיח כי ההקלטה אמינה ומשקפת נאמנה את אשר התרחש במציאות בזמן עשייתה, לאמור כי מדובר במתקן הקלטה תקין ואמין, כי ההקלטה לגופה שלמה, ברורה וניתנת לפיענוח, וכי לא נעשה דבר לעיוות האמת. לא ע"י התערבות פסולה בהליך ההקלטה ולא ע"י התערבות פסולה בסרט ההקלטה לאחר מכן. ואלה תנאי הקבילות הטכנית של סרט ההקלטה כפי שהשתקפו בפסיקה:
 (1) מכשיר ההקלטה - תקין ופועל כהלכה.
 (2) המקליט - מיומן.
 (3) ההקלטה גופה - נאמנה ומהימנה.
 (4) ההקלטה נשמרה כדבעי ואין מקום לחשש של "שינויי" או "עיבוד".
 (5) קולות הדוברים - מזוהים בבירור ובוודאות.

³ **סעיף 10 א' לפקודת הראיות:** כלל המכשיר עדות שמיעה של עד בשתי חלופות: האחת עניינה בעד שמגיע לבית המשפט, אך חוזר בו מדבריו מחוץ לבית המשפט, השנייה עניינה בעד שכלל לא מגיע להעיד, מחמת "שאמצעי פסול" מנע ממנו להעיד. סעיף זה הינו אחד מן החריגים לכלל האוסר עדות מפי השמועה. ולמעשה מתיר לבית המשפט להעדיף דבריו של עד מחוץ לבית המשפט, על פני עדותו בבית המשפט.

לעניין המבחן הפורמאלי: יש לבדוק האם ההקלטה נעשתה בניגוד לסעיפים 9 ו-13 לחוק האזנת סתר. במידה וכן ההקלטה אינה קבילה כראייה. ההקלטה היא ראייה בפני עצמה, סליל ההקלטה משמש מעין עד טכני במשפט. בנוסף לכך שעל ההקלטה לשקף נאמנה את הדברים שנאמרו - ביהמ"ש קבע לא אחת, שגם אם ההקלטה לא נסתיימה או שיש בה חלקים לא ברורים או אפילו חלק ממנה נמחק בשל תקלה טכנית, כי אז אותה הקלטה בכל זאת תהיה קבילה כראייה, תוך שביהמ"ש מפחית ממשקלה בשל הפגמים נפלו בה. לעומת זאת, **בפסק דין שניר**⁴ נקבע כי אם נעשה טיפול זדוני מכוון באותה הקלטה - כי אז ביהמ"ש יפסול את הראייה.

הנה כי כן, גם בראי הפסיקה ובהתחשב כאמור אף במטרה המרכזית של ההליך המשפטי, שהוא ירידה לחקר האמת, אין מקום לשלילת האפשרות לעצם הגשת הקלטה כראיה. הגשתן של ראיות מוקלטות לתיק ביהמ"ש מאושרת, כפוף להבהרה, כי לצד שכנגד תהא זכות לחלוק על קבילותן של ראיות אלו, כולן או חלקן.

לאור האמור, בתחום הראיות המוקלטות, תפקיד חוות הדעת לדון בשאלת אותנטיות ההקלטה וזאת על מנת לבדוק, לאשר או לסתור את החשד בדבר פגמים שיכול ונמצאים בהקלטה. פגמים המעידים על התערבות טכנית, שיש בה על מנת לערר את אמינותה ומהימנותה של ההקלטה.

לכן, לא נכון ואף מיותר כי בעל הקלטה עצמו יבקש לקיים בדיקת אותנטיות להקלטה שהוא עצמו ביצע והגיש כראיה. לצורך הגשת הקלטה כראיה משפטית, **די בכך שבעל ההקלטה יגיש תצהיר מטעמו**, בו יפרט בין השאר, את המועד, את המקום בו בוצעה ההקלטה ומי הדוברים או המצולמים שהוקלטו בה. כמו כן, ראוי שבעל ההקלטה יציין גם פרטים באשר למכשיר ההקלטה בו עשה שימוש, לרבות שם יצרן ודגם ובמידה שההקלטה, מכל סיבה שהיא, עברה המרה או העתקה, מוטב שיפרט גם לעניין זה איך בוצעה ההמרה ועל ידי איזה גורם, מה מהותה של ההמרה ומדוע הוא נדרש לה. פרטים אילו, יש להם חשיבות רבה לעניין השקיפות וההוגנות של ההליך המשפטי. הן מבחינת השקיפות לביהמ"ש, שאותה הקלטה מוגשת לפתחו כראיה והן מבחינת ההוגנות כלפי הצד שכנגדו מכוונת אותה הקלטה.

מעבר לכך, **המצאת "חוות דעת מטעם" בעל ההקלטה, לא רק שהיא משוללת כל הגיון, אלא אף מסוכנת מבחינתו.** הרי הכנת חו"ד היא לא הליך סתמי, מטרתה לקדם את ההליך המשפטי ע"י בדיקה עניינית של ראיה העומדת במחלוקת, על מנת להאיר את עיני ביהמ"ש בהתייחסו לאותה הקלטה שהוגשה כראיה. מכאן, שכל עוד שלא הוגדרה מחלוקת בעניין ההקלטה, אין גם מקום להגשת חוות דעת בעניינה. מרגע שכן מתעוררת המחלוקת, הרי שהצד שמעורר אותה, הוא זה שיידרש להוכיח את טענותיו באמצעות הגשת חוות דעת מטעמו.

האם יכול להתקיים מצב בו בעל הקלטה, יניח בפני ביהמ"ש חוות דעת, אשר מצביעה על ליקויים ברציפות ההקלטה או על חשדות לעריכה או בישול של ההקלטה שהוא עצמו הגיש כראיה? התשובה ברורה, אין איש שיעשה זאת, ו"אין אדם משים עצמו רשע".

מטרת בדיקת האותנטיות⁵, היא לאשש או להפריח חשדות בדבר בישול הקלטה ולכן עצם העילה לקיום הבדיקה הוא קיום אותן חשדות. אך כאמור, פניה שכזו אמורה לבוא דווקא מטעם הצד שכנגד (זה ש"נגדו" הוגשה אותה ההקלטה כראיה) ואכן, כאשר נוצר מצב בו לבעל דין, שנגדו הוגשה הקלטה, יש יסוד סביר להניח שהיא אינה אותנטית או בושלה, יואיל אותו אדם לפנות למומחה מטעמו, על מנת שזה יבדוק את ההקלטה בבדיקה יסודית וימצא אם קיים יסוד סביר לטענתו זו. כך, כיאה לכל הליך משפטי בו טוען אחד הצדדים טענה כנגד הצד האחר, נכון הוא שהטוען הוא שיישא בנטל השכנוע להוכחת טענתו, בבחינת "המוציא מחברו עליו הראיה" ובמקרה זה במשמעות של "המאשים את חברו, עליו ההוכחה" כך במיוחד כשמדובר בטענה לסילוף הקלטות, שיש בה משום האשמה בפלילים (בידוי ראיות) לכל דבר ועניין.

⁴ ע"פ 869/81 מוחמד שניר נ' מ"י

⁵ בדיקת אותנטיות היא בדיקה מדוקדקת ביותר, המבוצעת הן בבחינה שמעיתית (סאונד), הן בצפייה מדוקדקת (וידאו) והן בבדיקה ממוחשבת דקדקנית, כאשר סאונד ההקלטה נבדק גם אל מול גרף תוכנה המציג את גלי הקול וברזולוציות של אלפיות שנייה [1/1000sec]. קובצי וידאו נבדקים ברמת התמונה - Frame (בסרט וידאו סטנדרטי בשיטת PAL מדובר על 25 פריימים לשנייה, היינו רזולוציה של 1/25 sec) ואכן, כאשר מתגלים ליקויים בהקלטה, אלו נרשמים לפרטי פרטים בחוות דעת מסודרת, אשר מוגשת לביהמ"ש. בחוות הדעת שכזו נוהג המומחה לציין גם את כל התזמונים המדויקים בהם מצא פגמים בהקלטה ובסוף חוות הדעת מסכם את מסקנותיו כפי שעלו ממצאי הבדיקות.

האם בעל ההקלטה (שהגיש את ההקלטה כראיה) הוא זה שצריך להוכיח כי בהקלטה לא נעשו מניפולציות? או שמא, הצד שמטיל ספק באותה הקלטה, הוא שצריך להביא תימוכין ולהוכיח טענותיו ע"י חוות דעת מומחה? האם ביהמ"ש יכול להתבסס על אמרתו של צד הטוען כי "אמינותה של ההקלטה מוטלת בספק" מבלי שזה הביא תימוכין לדבריו ע"י חוות דעת של מומחה להקלטות? מומחה שקבע כי אכן בוצעו מניפולציות בהקלטה והיכן בדיוק? מטרתה של בדיקת האותנטיות, היא רק לבדוק ולאמת האם נמצאו (בפועל) עדויות לעריכת הקלטה.

תפקידה של חוות הדעת לקבוע האם נמצאו ממצאים ממשיים המעידים על עריכה ואם אכן נמצאו כאלה, לדון בהם ולהסיק מהם את המסקנות באשר לאותנטיות ההקלטה. אך חוות הדעת לא אמורה "להכשיר" הקלטה מבחינת אותנטיות בהתבסס על כך שלא מצאה, (או טרם מצאה) ממצאים כלשהם.

ניתן להמשיך את העניין ל"מחט בערימת שחת": האם העובדה שלא נמצאה, או טרם נמצאה, מחט בערימת שחת, יכולה ללמד שאין כזו בתוכה? או שמא רק בדיקה שמגלה בפועל, כי כן נמצאה מחט בערימת שחת, היא זו שיכולה לקבוע כי זו אכן קיימת?

כך גם חוות דעת הדנה בשאלת אותנטיות ההקלטה, רק ממצאים מהותיים המעידים בפועל על כך שבוצעו פעולות בישול או עריכה בהקלטה, (כגון הפסקות ברצף ההקלטה, השתקות, חיתוכי מילים וכדומה), יכולים להביא למסקנה באשר לחוסר האותנטיות שלה.

כל עוד יביא בעל הקלטה "אישור" שלא נמצאו ממצאים כאלה, עדיין אין בכך דבר וחצי דבר על מנת ללמד או לקבוע שממצאים כאלה אינם קיימים.

לכן, בדיקת ההקלטה צריכה להיעשות דווקא מטעם הצד שמתנגד להקלטה ו/או חושד באמינותה. הוא זה שיבדוק את ההקלטה ע"י מומחה מטעמו בבדיקה דקדקנית ויגיע לאחת משתי מסקנות אפשריות:

בהנחה שאכן נמצאו ממצאים המעידים על פעולת התערבות, בישול ועריכה, יקבע המומחה כי ההקלטה אינה אותנטית. אם לא מצא ממצאים שכאלה ולא הוכיח פגמים בהקלטה, יוכל המומחה לטעון, לכל היותר, כי החשדות לא אומתו ומכאן להגיע למסקנה כי אין מחלוקת באשר להקלטה. במקרה שכזה סביר להניח, שאותה הקלטה גם תתקבל כראיה אותנטית לכל דבר ועניין.

מכל האמור יוצא, כי אין שום סיבה לבצע בדיקת אותנטיות להקלטה שמוגשת כראיה מטעם בעל ההקלטה. **די בהצהרתו של בעל ההקלטה לגבי ההקלטה שהגיש.**

מטרתה של בדיקת אותנטיות היא לאשש או לסתור חשד לעריכה, ו/או התערבות בהקלטה, ו/או "בישול", וככזו מן ההיגיון ומן הצדק, שדווקא הצד אשר טוען לחוסר אותנטיות או לליקויים בהקלטה, הוא זה שצריך להמציא חוות דעת מסודרת ומפורטת ולהצביע על נקודות התומכות בטענותיו לחוסר אותנטיות.

במידה ויבוא הצד שכנגד ואכן ימציא חוות דעת שכזו, אז (ורק אז) נכון שבעל ההקלטה יביא חוות דעת מומחה נגדית מטעמו, בה ישיב לטענות הצד שכנגד לגבי כל אותן נקודות המחלוקת שמצא אותן בעייתיות מבחינת אותנטיות השיחה. תפקידה של חוות הדעת הנגדית הוא לבדוק ולדון באותן נקודות שנטענו בחוות דעת הראשונה כנגד אותנטיות ההקלטה. **כל עוד לא נטענה ונומקה, לגבי ההקלטה, כל טענה לחוסר אותנטיות, אין מקום לבוא ו"להוכיח" יש מאין.**